

SAVUNMANIN ÇAĞDAŞ ANLAMI

Doç. Dr. Aml ÇEÇEN (*)

Kavram olarak savunma, çok geniş boyutlu bir yapıya sahiptir. Hem aktif hem de pasif yanları vardır. Bir saldırıya karşı koyma anlamında savunma aktif bir tutumu yansıtır. Kendini koruma anlamında ise daha çok pasif bir yana sahiptir. Bir kişiyi, durumu, düşünceyi ya da tutumu haklı göstermeyi amaçlayan çabaya savunma adı verilir. Savunma sözlü ya da yazılı olabilir, önemli olan bir hakkın veya haklılığın dile getirilmesi ve toplum içinde savunulmasıdır. Herhangi bir saldırıya karşı konurken de savunma yapılır veya kendi haklarını saldırı olmadan da toplum önüne çıkararak da savunma yapılabilir. Bir kimseyi, eylem ya da düşünceyi doğru ve haklı göstermek o doğrultuda çalışmak, onun yanında yer alarak tavır takınmak da savunma kapsamı içinde yer alır. Savunma sözcüğünün anlamını belirlerken bütün bu öğelerin bir arada değerlendirilmesi gerçekliğin ortaya çıkabilmesi açısından yararlı olacaktır.

Savunmanın amacı gerçekliğin ortaya çıkmasıdır. Hakların varlığı ve gerçekleşmesi için varolan toplumsal, doğasal, siyasal ve diğer gerçeklerin açılığa kavuşması gerekmektedir. Savunma eyleminin işlevselliği açısından var olan hukuksal durumun tüm boyutları ile ele alınması ve buna bağlı olarak tüm diğer gerçekliklerin bir arada değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Eğer bunlardan bir tanesi eksik kalacak olursa o zaman savunma eylemi yeterince yerine getirilemeyecek ve bu durumdan da hukuk düzeni ile, adalet anlayışı büyük yaralar alacaktır. Savunma eyleminin yeterince başarılmadığı bir toplum yapısında hukuk düzeninin tam anlamıyla varlığından sözedilemez. Hukukun cezalandırıcı yönünden önce düzene koyucu işlevi önem taşır. Bir toplumun var olabilmesi ve bu varlığını sürdürebilmesi için böylesine bir öncelik

(*) Ankara Barosu Avukatlarından.

zorunludur. Gerçek anlamıyla bir savunma böylesine bir düzenlilik içinde anlam kazanabilir.

Savunmanın varolabilmesi için birinci koşul bir hukuk düzeninin kurulmuş olmasıdır. İnsanlar arasındaki kavga ve çatışma ortamının kalkması, toplumsal ilişkilerin belirli hukuk normaları ile düzenlilik içinde yürütülebilmesi çağdaş anlamıyla toplumların önde gelen belirleyici özelliğidir. İlkel toplumdaki çağdaş topluma kadar insanlığın evrimi nasıl ki hukuksal açıdan çeşitli evrelerden geçmişse, günümüzde de bu gelişmeler sürmektedir. Gelişme ve ilerleme insan toplumları için her zaman sürekli olmuştur. Düşünen bir yapıya sahip olan insanlar her dönemde daha iyinin ve gelişmişin ardından koşmuşlardır. Her dönemin kendine özgü bir hukuku olmuştur. Her aşamada insanlar var olan gerçeklikler doğrultusunda kendi hukuk sistemlerini kurmak ve yaşatmak zorunda olmuşlardır. Hukuk sistemlerinde insanın değer kazanmasıyla beraber insan hakları da gelişmiş ve bu haklar doğrultusunda savunma olgusu, hukukun kopmaz bir parçası olmuştur. Bu açıdan bir yerde savunma olabilmesi için öncelikle bir hukuk sisteminin varlığı sözkonusudur. Hukuk sisteminin bulunmadığı bir toplumda savunmadan söz edilemez. Olsa olsa insanlar arasında kavga ve çatışma olabilir. Böylesine bir çatışmada da savunma eylemi sözkonusu olamaz. İnsanlara kaba güç kullanarak saldırmak veya böyle bir saldırıya gene kaba güç ile karşılık vermek, hukuksal anlamda savunma kavramının belirleyici özelliği olamamaktadır. Savunma itişmenin, kavga etmenin ötesinde hukuksal yanı ağır basan bir kavramdır. Hukuk düzeninde cezalandırma yetkisinin karşılığında hukuksal dengeyi sağlayan bir haktır. Bu yönü ile temel insan hakları arasında önemli bir konuma sahip bulunmaktadır. Savunma bir toplumsal olgu olmanın ötesinde temel bir insan hakkı olarak kabul edilmelidir. Ancak bundan sonra yeterli bir anlam kazanabilir ve hukuk düzenine katkıda bulunabilir.

Savunma temel bir hak olduğu kadar aynı zamanda da bir özgürlük biçimidir. Savunmanın varlığı bir hukuk düzenine bağlı olduğu kadar aynı zamanda özgürlükler düzenine de bağlıdır. Savunma özgürlüğü olmadan hiç bir biçimde gerçek anlamıyla bir savunmadan söz edilemez. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlı olduğu bir düzende yeterli bir savunma yapılabilmesi son derece zor-

dur ve hatta olanaksızdır. Savunmanın özü ile gerçekleşebilmesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlılığı ile yakından bağlantılıdır. Sınır ne denli genişse savunma o kadar dar kapsamlı olacaktır. Sınırların genişlemesiyle beraber savunmanın da gerçek boyutlarına ulaşabilmesi şansı artacaktır. Anayasal düzen ile beraber hak ve özgürlüklerin sınırlarını düzenleyen, koşullarını belirleyen yasalar savunma hakkının kullanılması açısından önem taşımaktadırlar. Özgürlük kavramını soyut biçimde değil ama somut bir düzen olarak ele almalıdır. Yalnızca sözlerde varolan bir özgürlüğün veya kağıt üzerinde kalan özgürlüklerin savunma açısından hiçbir anlamı olmadığı gibi, yarar da sağlamayacaktır. Savunma bir eylem olduğu için hak ve özgürlüklerin uygulamadaki durumu önem taşımaktadır. Varolan koşulların savunma için ne denli elverişli olup olmadığı, savunmanın istenen ve gereken yönlerde gelişebilmesi için yolların açık olup olmadığı gibi sorunlar burada anlam ifade etmektedirler.

Bireyler ancak topluluk içinde başka insanlarla biraraya geleerek kendini gerçekleştirmek ve yeteneklerini geliştirmek olanağına sahip olabilir. Yalnız toplum düzeni içinde bireysel özgürlükler sözkonusu olabilir. Önceki topluluğun yerini ne tutmuşsa, orada bireysel özgürlük, salt egemen sınıfın kucağında yetişen bireyler için varolabilmiş, toplumun diğer kesimleri böylesine bir olanaktan yoksun kalmışlardır. Hak ve özgürlükler; bir toplum içinde yaşayan herkes için eşit düzeylerde tanınırsa, o zaman hem hukuk hem de savunma açısından bir anlam ifade edebilirler. Bunların sınırlı tanınması veya toplumun yalnızca egemen kesimlerine birer ayrıcalık olarak verilmesi amaç açısından büyük bir eksiklik yaratacaktır. Ayrıcalıklar her zaman hukuk düzenlerini sarstığı gibi savunma hakkını da geniş ölçüde yaralamıştır. Hukuk düzeninde eşitlik ve benzer uygulama esastır. Eşitlik hukukun en önemli ve temel ilkesidir. Bundan uzaklaştıkça, ayrıcalıklara yer verildikçe, hukukun giderek ortadan kalkması kaçınılmaz olur. Hukuktan uzaklaştıkça da savunmadan sözdebilmek çok güçleşir.

Gerçek bir toplulukta bireyler özgürlüklerini birleşmede bulabilirler. Toplumsal anlaşma çerçevesinde oluşturulan insan toplumları hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı hukuk sistemleri ile varolabilirler. Toplulukların anayasaları bu açıdan toplumsal uzlaşma metni olarak kabul edilebilir. Bireylerin tümü-

nün insan olma sıfatıyla ortak bir değere sahip buldukları ve bu ortak değer ölçüsünde eşit oldukları düşüncesi, en eski çağlardan günümüze ulaşmıştır. Hukuk düzeni de insanlar arasında geçerli bulunan ortak değerlere dayanmaktadır. Bu gibi ortak değerler toplum yaşamının bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlamakta, hukuk sistemi içinde doğrunun ve adil olanın seçilmesine yardımcı olmaktadır. Savunma olgusunu hak ve özgürlüklerin dayandığı toplumsal ortak değerler dışında düşünebilmek son derece zordur. Savunmanın ele aldığı hakkın ve haklılığın belirleyicisi gene bu ortak değerlerdir. Kimin haklı kimin haksız olduğu belirlenirken, hakkın ve haklılığın savunması yapılırken gene hareket noktası toplumun bilincinde varolan ortak değer yargıları olacaktır. Bir topluma göre hak olan şey başka toplum için olamayabilir. Burada hem ortak değer yargılarının, hem hukuk sistemlerinin hem de hak ve özgürlüklerin göreliliği vardır. Savunma olgusunu da bunların göreliliği geniş ölçüde çerçevelemekte ve savunmanın yapısı ile yöntemi açısından önde gelen belirleyici olmaktadır.

Savunma olgusunu belirleyen çok değişik etkenler vardır. Savunma bir düzenlilik konusu olduğu kadar aynı zamanda da bir özgürlükler sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylesine karmaşık yapısıyla savunmanın tek açıdan değerlendirebilmesi olanaksızdır. Savunma kavramının anlamı ancak çok yönlü boyutlarının ortaya çıkarılabilmesiyle kavranabilecektir. Bir toplumun içinde bulunduğu ortam ve koşullar nasıl ki, hukuk düzeni ve adalet anlayışı için belirleyici olmaktaysa, savunma için de genel hatlarıyla bir çerçeve çizmektedir. İnsanlararası ilişkilerin sosyal koşullara ve değer yargılarına bağımlı bulunması nedeniyle hukuk düzenleri de ister istemez bu durumdan etkilenmektedir. Hukuku, salt bir gerçeklik olarak düşünebilmek oldukça zordur. Her hukuk sistemi içinde bulunduğu toplumun varmış olduğu düzeyin bir ürünüdür. Hukuk sisteminin tüm kurumları ve kuralları içinde buldukları toplumun değer yargılarının birer uzantısı olarak belirginlik kazanmaktadırlar. Yasalar, cezalar ve yaptırımlar belirlenirken o toplumdaki geçerli değer yargıları esas alınır ve bunlara göre hukuksal çerçeve belirlenir. Hukuk yalnızca kurallar veya yasalar demek değildir. Hukuk sisteminin temel taşları yasalar olmasına karşın yasaların ve kuralların yetersiz kaldığı noktalarda

hukukun genel ilkeleri ve bu doğrultuda geliştirilen yorumlar hukukun boşluklarını doldururlar. Böylece özlenen ve amaçlanan adaletin gerçekleştirilmesine çalışılır.

Adalet hiç bir zaman yasaların katı olarak uygulanması anlamına gelmez. Bir buyurgan otoritenin bazan keyfi olarak çıkarabileceği bir yasanın katı uygulanmasının ne denli büyük haksızlıklara yol açtığı hukuk tarihi incelenince gözler önüne çıkmaktadır. Yasalar her zaman halkın kendi içinden seçtiği yasal temsilcilerinin hak ve hukuka yönelen çalışmalarıyla çıkmaz. Genellikle, yasaların çıkmasında siyasal etkenler önde gelen bir role sahip olurlar. Toplum içinde varolan güçler dengesi ve egemen olan güçler yasa çıkararak organların yapılarının oluşumunda belirleyicidir. Demokrasilerden krallıklara kadar birçok ülkede ve rejimde yasalar ancak toplum içindeki güçler dengesine göre oluşturulmakta ve bunun sonucunda da egemen olan güçlerin istekleri ile çıkarları yasaların içeriğini oluşturmaktadır. Siyasal alanda etkinlik sağlayamayan diğer toplum kesimleri ise bu durumdan genellikle mağdur olmaktadır. İşte hukukun genel ilkeleri ile beraber adalet anlayışı bu noktada devreye girmekte ve egemen güçlerin yasal düzenlemeleriyle beraber kendi doğrultularında oluşturdukları düzenlen toplumdaki diğer kesimlerinin zarar görmelerini önlemeye çalışmaktadır. Hukuk anlayışı herkese göre değiştiği gibi herkesin de kendine göre bir hakkı ve hak anlayışı vardır. Herkes kendine göre haklıdır. Hukuk açısından önemli olan kimin daha haklı olduğunu veya kimin haksız olduğunu belirlemektir. Hukukun varlık nedeni budur. Eğer böyle olmasaydı çağımızda hukuk devleti anlayışı yerine yasa devleti anlayışı geçerli olurdu. O zaman da toplum yaşamı yalnızca yasalarla düzenlenirdi ve mahkemelere gerek kalmazdı. Mahkemeler gibi yargı organları yerine, yasa uygulama merkezleri kurulurdu ve bu merkezler her yerde her türlü anlaşmazlıklar da çıkarılan yasaları katı biçimde uygularlardı. İnsanları birer robot olarak varsayan böyle bir anlayışa göre yalnızca anlaşmazlıkların biçimsel görünümü önem taşımaktadır. Ve hangi tür anlaşmazlık varsa o türün kuralı katı biçimde uygulanır. Anlaşmazlıkta taraf olan kişilerin davranışları, içinde buldukları ruhsal durum veya toplum koşulları hiç önem taşımamakta yalnızca anlaşmazlığın görünümüne göre o türün kuralı uygulanmaktadır. Bu yalnızca yasaların uygulandığı bir yasa devletidir ama hiç bir za-

man bir hukuk devletinin insancıl düzeyine ulaşmamaktadır. İşte hukuk devleti anlayışı böylesine katı bir yasacılığa ve yasa uygulamacılığna karşı doğmuş ve gelişmiştir. Hukukun genel ilkeleri katı yasacılığa tepki olarak ortaya çıkmıştır. Adalet anlayışı gene katı kuralcılığın yarattığı haksızlıklara tepki olarak çağdaş düzeyine ulaşmıştır.

İşte savunma olgusu böylesine bir süreç içinde anlam kazanmıştır. Yalnızca yasa kurallarının uygulanması insanlığın mutluluğu ve adaletin gerçekleşmesi için yeterli olmayınca yönetimlerden bağımsız biçimde yargı organları doğmuş ve bu kuruluşlar önünde bütün anlaşmazlıklar giderilmeye çalışılmıştır. Yargı organları önüne getirilen anlaşmazlık ve hukuksal sorunlarda yargıçlar önce sorunun tüm yönleri ile açıklığa kavuşturulmasına çaba göstermekte, sonra tarafları dinleyerek olayı değerlendirme ve çözüme bağlama doğrultusunda düşünebilmek olanağına sahip olmaktadır. Hiçbir hukuksal sorun tek kişinin değerlendirmesine veya kararına bırakılamaz çünkü yargıç da bir insandır ve sonunda o da sübjetif duygularının etkisi altında kalabilir. Hukuksal sorunların adil çözüme kavuşturulabilmesi için tek kişinin değerlendirmesinin ötesinde bir hukuk sistemi kurmak zorunludur. Anlaşmazlık ile ilgili olay tüm çıplaklığı ile açıklığa kavuşturulurken, olayın tarafları dinlendiği gibi, olayın irdelenmesi aşamasında da tarafların savunmalarını yapabilmeleri zorunluluk kazanmaktadır. Karar yalnızca tek yargıca bırakılamaz. Daha üst mahkemelere başvurma yollarının açık olması tek yargıcın sübjetif değerlendirilmesinden kurtulabilmesi içindir. Ancak bundan sonra hak ve haklılığın gerçekleştirilmesine daha fazla yaklaşılabilir. Bütün bu aşamalarda savunma hakkının hiç bir sınıra sürüklenmeden kullanılabilmesi gerekir. Kendisine güvenen devlet yapılarında savunma özgürlüğü en geniş boyutlarda tanınabilmekte ve bu doğrultuda yapılan savunmalar hukuksal gerçekliğin ortaya çıkmasına, adaletin gerçekleşmesine geniş katkılar getirmektedir. Önemli olan konu devletin savunma özgürlüğünü en geniş boyutlarda tanıyabilecek derecede kendisine güvenebilmesidir. Bunu da her devlet ne yazık ki gerçekleştirememekte, bu durum devletlerin gelişme ve güçlenme süreçlerine bağlı bulunmaktadır. Çağdaş devlet anlayışı her bakımdan özgürlüklerin sınırsız tanınmasını benimser ve böylesine bir düzen içerisinde savunma özgürlüğünü güvence altına alır.

Savunma olgusu, hukuk sisteminin en can alıcı noktasıdır. Eğer bir ülkede yargı organları önünde herkes hak ve özgürlüklerini yeterince kullanamıyorsa, kendisini gerektiği gibi savunamıyorsa o ülkede hak ve hukukun varlığından yeterince söz edilemez. Savunmanın tam anlamıyla gerçekleşmesi hem hukuk sisteminin yeterli düzeyde çalışmasına katkıda bulunacak hem de adaletin en üst düzeyde gerçekleşebilmesine yardımcı olacaktır. Yargılama işlevinin bu açıdan en önde gelen ögesi savunma olgusunun tamamlanmasıdır. Savunma işleri tamamlanmadan yargılama ile ilgili diğer işler hiç bir anlam ifade etmezler. Hiç bir yargıç savunma tamamlanmadan bir hukuksal sorun üzerinde düşünemez ve karar veremez. Yargılama görevinin temel belirleyici ögesi savunmadır. Anlaşmazlık veya sorunda taraf olan kişiler her türlü hak ve özgürlüklerden yararlanarak kendilerini yargı organları önünde savunurlarsa hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesini önleyebilirler. Bu açıdan savunma eylemi sırasında savunma yapan kişiye hiç bir sınırlama getirmemek gerekmektedir. Var olan tüm olanaklardan yararlanmak, istediği çalışmaları ve araştırmaları yapmak, istediği kişilerle konuşmak veya tanıkları dinletmek, bulabildiği tüm belgeleri yargı organları önüne getirmek hakkı savunma durumunda olan kişilere tanınmalıdır. Kişi kullanabildiği her türlü olanağı savunma için seferber edebilmelidir. Kişinin savunma sırasında karşısına çıkabilecek çeşitli engellerin aşılmasında, sorunların çözülmesinde yargı orgnalarının ve devlet kuruluşlarının yardımcı olmaları hukukun gerçekleşmesi açısından gereklidir .Bundan kaçınmak, adaletin yara almasına neden olmaktadır. Böylesine bir sorumluluğa da bütün devlet kuruluşlarının ve yargı organlarının dikkat etmesine yarar bulunmaktadır. Savunmanın yeterince yapılamaması, ortaya çıkan engellerin ve sınırlamaların aşılamamasından gene en büyük yarayı devlet alacaktır. Devlet tüm birimlerinin çalışmalarını denetliyerek güvence altına aldığı savunma özgürlüğünün gerçekleştirilmesi için sürekli önlemler almalıdır. Kâğıt üzerinde bırakılan savunma özgürlüğünün hukuka hiç bir katkısı olamayacağı açıktır.

Kişiler hiç ummadıkları bir durumda kalabilirler. Olaylar insanları beklemedikleri noktalara sürükleyebilir. Bir de bakarsınız ki, bir insan toplumsal konumu ile bağdaşmayan bir duruma itilmiştir. İşte bu noktalarda savunmanın gerçek anlamı ve önemi ortaya

çıkılmaktadır. Herkes için çeşitli söylentiler çıkarılabilir, birçok suçlama veya karalama haksız yere birisine yöneltilebilir. O insan yargı önünde savunmasını yapmadan ve hakkında yargı organlarının kararı bulunmadan kesin bir hükme varmamak gerekir. Demokratik toplumlarda özellikle kitle haberleşme araçlarının gelişmesi ve basın ile ilerlemesi olgusu karşısında insanlar çok kısa bir zamanda suçlamaya hedef olabilmektedirler, haksız yere yapılan yayınlar veya siyasal amaçla yazılan yazılar insanları mağdur etmekte ve insan haklarına aykırı bir durum meydana getirmektedir. Hakkında uzun süreli yayınlarla karalanan kişiler yargı önlerinde savunmalarıyla temize çıksalar bile gelişmiş basın organlarının yüzlerine atıkları kara lekeyi bir türlü silmemektedirler, hukuken temize çıkmalarına karşın toplumsal olarak bir türlü temize çıkamaktadırlar ve yaşamlarının sonuna kadar o leke ile yaşamak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu durum kesinlikle hukukun genel ilkeleri ile adalete aykırı düşmektedir. Böylesine ters durumlar için çağdaş hukuk sistemlerinin yeni yeni yöntemler geliştirmesinde zorunluluk vardır. En gelişmiş yayın organları, birisi hakkında suçlayıcı büyük kampanyalara girişirken olayı öncelikle araştırmalı ve ilgili kişilerin savunmalarını almalıdır. Hukuk organlarına yansımış olan konularda ise kesinlikle olay ile ilgili karar beklemeden suçlama kampanyasına girişilmemelidir. Gelişmiş kitle haberleşme araçları ile onların karşısına aldıkları kişilerin başedebilmeleri olanaksızdır. Suçlama aşamasında toplumu sarsan olay hedef aldığı kişiyi büyük oranda mağdur ederken, olayın yargı önünde savunulması ve temize çıkma aşamasında aynı olay yeterince basın organlarında yer almamakta ve savunma bu durumda kitle haberleşme araçlarının üstünlüğü altında ezilmekte dolayısıyla adaleti sağlayıcı bir denge kuramamaktadır. Çağdaş dünya böylesine karalanmış kişilerin dramaları ile doludur ve yargılama ile savunma böylesine durumlar için yeterince etkili olamamaktadır. Suçlanan ve karalanan kişiye aynı ölçüde kendini temize çıkarma ve savunma hakkı tanınmadıkça ve bunun ön koşulları sağlanmadıkça, bu tür karalamalara izin vermemek bir çözüm olarak düşünülebilir.

Bazan kitleleri sindirmek, yıldırım ve korkutmak için de haberleşme araçları siyasal amaçlı kullanılabilir. En geri ülkelerden en gelişmiş ülkelere kadar çağımızın gelişmiş kitle ha-

berleşme araçları siyasal amaçlı kullanılan silahlara dönüşmüştür. Çağdaş demokrasinin ve hukuk devletinin, temel ilkelerine kesinlikle ters düşülerek kullanılan bu araçlar egemenlik ve iktidar ardında koşarken belirli kesimlerin suçlanmasında en büyük rolü oynamakta, hukuk sistemini yaralarken, demokrasiyi de zedelemektedir. Ekonomik açıdan güçlü olan kesimler her zaman için bu kitle haberleşme araçlarında istedikleri etkinliği sağlayabildiklerinden siyasal boyut kazanan davalarda haklılıkları doğrultusunda bir kamuoyu oluşturabilmekteler ve böylesine bir kamuoyu da toplumun vicdanı ile yargı organlarının kararlarını o doğrultuda etkileyebilmektedir. Bu nedenle yargı organları çalışmalarında siyasal önceliklerle oluşturulan böylesine kamuoyu etkilerinde kalmamak zorundadırlar. Eğer yargı organları egemen kesimlerin denetimi altında olan böylesine bir kamuoyunun etkisi altında kalırsa hukuk sistemi bundan çok büyük yaralar alabilir. Suçlamalar ve karalamalar büyük kampanyalarla topluma yansıtılırken, savunmalar görmezden gelinmekte, temize çıkanlar topluma ilan edilmemektedir. Böylece suçlama kampanyaları hukuka aykırı biçimde toplumun vicdanında süreklilik kazanmakta, yanlış oluşturulan toplum vicdanı siyasal etkilenmelerden kurtulamadığı için hukuk vicdanını sarsmaktadır. Çağdaş demokrasiler bu bakımdan son derece dikkatli olmak ve belirli merkezlerin siyasal girişimlerine karşı her açıdan önlemleri zorundadırlar.

Günden güne karmaşık bir yapıya sahip olan çağdaş toplumlarda hukuk sistemi değişen koşullara göre kendisini yenilemek zorundadır. Teknolojinin giderek egemen olduğu günümüz dünyasında teknik üstünlüklerin bazı toplum kesimlerine üstünlük sağlamamasına dikkat etmek zorunludur. Elleri teknolojik ve ekonomik üstünlüğü geçiren kesimlerin hemen toplumsal ve siyasal üstünlük ardında koştuğu görülmektedir. Elleri üstünlükleri, olayların kendi istedikleri doğrultuda daha doğrusu kendi çıkarları yönünde gelişebilmesi için her yolu makyavelist biçimde denemekten kaçınmayan bu kesimlerin, çağımızda hukuk ve adalete en büyük yarayı açtıkları artık kesinlik kazanmaktadır. Siyasal çıkarlar doğrultusunda toplumların geleceği ile oynamak giderek kurallaşmakta ve siyasetin bu kuralı hukukun kurallarını altüst etmektedir. Belirli çıkarlar için senaryolar hazırlanmakta ve bunlar aşama aşama uygulamaya getirilmektedir. İnsanlar kadar

toplumlar da böylesine senaryolarda figüran olarak kullanılmaktadırlar. Çağımızda yaşanan olaylar bu bakımdan görmesini ve düşünmesini bilenler için birçok derslerle doludur. Ne var ki, böylesine insanlar da çok kolay biçimde devre dışı bırakılabilmekte ve insanların, toplumların haklarını savunabilecek insanlar öncelikle mağdur edilmektedirler. Bu durum da çağımızdaki haksız gelişmelerin bir başka parçasıdır.

Çağdaş insan, hakların ve özgürlüklerin en gelişmişlerine layık olmalıdır. Yüzyıllardır sürdürülen insan hakları kavgası günümüzde artık dönülemeyecek bir aşamaya gelmiştir. Ne var ki, insanlık özgürlükler ve haklar doğrultusunda çağdaş bir dönemeci aşarken yeni bir boyunduruk tehlikesi ile karşılaşmıştır. Bu boyunduruk da çağımızın teknolojik ve ekonomik gelişiminin insan hak ve özgürlüklerine getirdiği sınırlama ve yıkımdır. İnsanlığın günümüze kadar verdiği özgürlük ve hak savaşı artık bundan sonra böylesine bir boyunduruğa karşı sürdürülecektir. Özellikle gelişmiş ülkelerin kendi toplumlarına ve diğer ülkelere karşı uyguladıkları böylesine bir boyunduruk, çağımız insanının en büyük çıkmazıdır. Gelişmekte olan ülkelerin böylesine bir boyunduruktan yakalarını kurtarabilmeleri ise çok zor görülmektedir. Böylesine bir boyunduruk hem siyasi gelişmeler için hem de toplumsal yaşam için belirleyici olunca hukuksal gelişmeleri bunun dışında düşünebilmek son derece zorlaşmaktadır. Anayasaların yapılışında, yasaların çıkarılışında, devlet düzenlemesi ile ilgili kuralların saptanmasında, ekonomik ve teknolojik üstünlüğün oluşturduğu güç merkezleri temel belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylesine bir ortamda savunma kavramı yeni boyutlar kazanmakta ve içeriği değişmektedir. İnsanların tek tek savunmaları bazan anlamını yitirmekte ve yetersiz kalmaktadır. Artık bir topyekûn savunma sözkonusudur. İnsan hakları kavgasının gündemdeki sorunu da budur. İnsan haklarının sınırlandırılması ve giderek ortadan kaldırılması, kişi yaşamının özelliğinin yok edilmesi, toplumların belirli yönlere siyasal amaçlı sürüklenmelerine karşı çıkacak yeni bir bilinç ve savunma anlayışının gelişebilmesi için hukuk ve adalet yandaşları biraraya gelmek zorundadırlar. Gerçek anlamda demokrasinin anlamı da bu açıdan değişmiştir. Demokrasiyi yalnızca dış görünümü ile savunmak artık yetersiz kalmaktadır. Demokrasinin belirli güç merkezlerince yozlaştırılmasına karşı çıkmak ve gerçek bir

içerik kazandırmak çok daha önem kazanmıştır. Siyasal güçler teknolojik ve ekonomik merkezlerce biçimlendirildiğine göre hukuk sistemleri de dolaylı olarak onların etkisi altındadır. Hukuk sistemlerindeki yargılama yöntemleri, savunma biçimleri de bu genel gidişe göre belirlenmektedir. Hukukun temelinde yatan siyasal iradeyi tümüyle açıklığa kavuşturarak tartışmak çağımızın kaçınılmaz savunma görevidir. Artık savunmayı çok geniş boyutlu anlamamanın zamanı gelmiştir. Olaylarla ilgili her türlü bilgi ve belge savunmanın kapsamına dahil olmalıdır. Kendini savunan aynı zamanda kendi gibi olanları ve toplumunu da savunduğunun bilincinde olmak zorundadır. Çağdaş savunma kavramı, ancak bu yoldan gelişebilecektir. Her türlü saldırıya karşı savunma ayakta kalmak ve başını dik tutmak zorundadır.